

FORMULA SOGLASJA 1577

UVODNE PRIPOMBE*

Teološki spori o nauku znotraj luteranstva po Luthrovi smrti (1546), ki se deloma začenjajo že za njegovega življenja, so ogrožali cerkveno enotnost luteranske reformacije. Izoblikovali sta se dve

- * Objavljamo izbrane artikule iz *Formule soglasja* (*Formula concordiae*) iz leta 1577. Izbral jih je Marko Kerševan, prevedel pa Božidar Debenjak; ta je dodal tudi opombe 7, 18–20 in 43. *Formula* je bila s podpisi, zbranimi na Nemškem, slovesno razglašena in natisnjena leta 1580. Predloga za naš prevod besedila in pojasnjevalnih opomb (razen zgoraj navedenih) je objava v sodobni nemščini v tretji izdaji zbornika *Unser Glaube. Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche*, Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, Gütersloh 1991. V zborniku je *Epitomé* natisnjena skoraj v celoti, v posameznih artikuli *Formule* pa je urednik H. G. Pöhlmann izpustil nekatere dele. V oglatih oklepajih so označena mesta urednikovega izpuščanja (tri pike) in vpisani njegovi (ponekod tudi prevajalčevi) dodatki, ki so nujni za razumevanje besedila; uredniške uvodne pripombe so iz zbornika. – Pridobivanja predikantov in šolnikov v deželah Kranjska, Štajerska in Koroška za podpis *Formule* se je na pobudo J. Andreaeja in würtemberskega vojvode lotil Primož Trubar že konec leta 1579. V domovino je poslal njen rokopisni prepis in v obsežnem pismu vsem trem deželnim stanovom pojasnil njen pomen. Zaradi obotavljanja stanov, da bi dovolili podpisovanje, je Trubar poslal avgusta 1580 v Ljubljano, Gradec in Celovec svojega sina Felicijana s svojimi pismi in izvodi natisnjene *Formule*. V Štajerski in Kranjski so bili podpisi zbrani do konca leta 1580, v Koroški pa šele proti koncu leta 1582. (*Pisma Primoža Trubarja*, uredil Jože Rajhman, Ljubljana 1986, 250–278; Mirko Rupel, *Primož Trubar in Formula concordiae*, v *Drugi Trubarjev zbornik*, Ljubljana 1952, 65s; isti, *Primož Trubar*, Ljubljana 1962, 210–214.)

znotrajluteranski stranki, t.i. gnesioluterani (= pristni luterani), ki so hoteli braniti prvotni Luthrov nauk pred vsemi odkloni, in privrženci Philippa Melanchthona ali filipisti, ki so v nekaterih točkah hoteli delati kompromise s katolicizmom in kalvinizmom. Vzrok razlik je bilo prodiranje kalvinizma na nemška luteranska ozemlja kot tudi konfrontacija s ponovno okrepljenim katolicizmom, ki se je s tridentinskim koncilom (1545–63) konsolidiral in v protireformaciji hotel dobiti nazaj izgubljena ozemlja. Poseben položaj v medluteranskih sporih o nauku pripada osiandrovskemu sporu, saj so se z Osiandrovim naukom na enak način spopadali filipisti in gnesioluterani. Po augsburškem verskem miru (1555) so se luteranski knezi in teologi trudili preseči medluteranske razlike in ponovno vzpostaviti enotnost v lastnem taboru. Med teologi so se pri teh pogovorih o zedinjenju angažirali predvsem J. Andreae, M. Chemnitz, N. Selnecker in D. Chytraeus. Zedinitvena dogovarjanja so trajala dve desetletji, dokler ni iz njih naposled leta 1577 izšla »formula enotnosti (ali: soglasja)« – *Formula concordiae*. Ta je ponovno vzpostavila enotnost in obsodila skrajne pozicije obeh teoloških strank. Natančni naslov spisa se glasi: »Temeljita, jasna, pravilna in dokončna ponovitev in pojasnitev nekaterih artikulov Augsburške veroizpovedi ...«

Formulo soglasja je podpisala večina nemških ozemelj, tako mdr. tri volilne dežele Saška, Brandenburg in Palatinat, saška vojvodstva, vojvodstva Braunschweig in Lüneburg, Mecklenburg, Württemberg, mejni grofiji Ansbach-Bayreuth in Baden, grofija Oldenburg in mnoga mesta. Niso se pa formuli soglasja pridružila vsa luteranska ozemlja, pa saj tudi danes ni v vseh luteranskih Cerkvah priznana kot veroizpovedni spis.

Formula soglasja sestoji iz 12 artikulov. Ima dva dela, eden je izčrpan predstavitev (*Solida declaratio*), drugi je kratki povzetek (*Epitomé*), ki je uvrščen na začetek.

Epitomé je objavljena skoraj v celoti.

Izvirno besedilo *Formule soglasja* je nemško, zbornik ga prinaša v moderniziranem jeziku. Latinski prevod sta v glavnem oskrbela Chemnitz in Selnecker.

EPITOMÉ

[Povzetek Formule soglasja]

[I.]

O sumaričnem zapopadku, pravilu in vodilu,
po katerem [naj se] ves nauk presoja

*Sveto pismo je edina norma Cerkve, drugi spisi ji niso enakega reda,
temveč so podrejeni.*

1. Verujemo, učimo in izpovedujemo, da so edino pravilo in vodilo (*unica regula et norma*), po katerem naj se na enak način sodijo in presojajo vsi nauki in učitelji [v Cerkvi], zgolj preroški in apostolski spisi Starega in Novega testamenta¹, kot je pisano: »Tvoja beseda je svetilka mojim nogam, luč moji stezi«, Ps 119:105. In sv. Pavel: »Če bi vam angel prišel iz nebes in oznanjal drugače, naj bo preklet« (Gal 1:8).

Drugi spisi starih in novejših [cerkvenih] učiteljev, kakršno ime naj že imajo, naj ne bodo postavljeni v isti red s Sv. pismom, temveč mu vsak in vsi podrejeni, in naj se jih ne jemlje nič drugače kakor le kot priče tega, na kakšen način in v katerih krajih je bil po časih apostolov tisti nauk prerokov in apostolov ohranjen.

Izpovedi (symbola) so formule konsenza Cerkve in okop zoper zmotne nauke

2. In potem ko so takoj po dobi apostolov, celo še za njihovega življenja, nastopili napačni učitelji in učitelji zmot in je proti njim prva Cerkev postavila symbola, to je, kratke in jasne izpovedi, ki so

1 Nauk, da je vsako poznejšo tradicijo Cerkve meriti ob Svetem pismu kot prvotnem izročilu, je naperjen predvsem proti katolicizmu in tridentinskemu koncilu (4. zasedanje 1546), ki vidi v bibliji in krščanski tradiciji *enakovredna* vira vere in verski normi. Koncil ugotavlja, da je biblijo in cerkvene tradicije treba pripoznavati »z enako pobožno ljubeznijo in strahospoštovanjem« – *pari pietatis affectu ac reverentia* (D 1501), stavek, ki ga je Drugi Vatikanski koncil izrecno prevzel (konstitucija *De div. revelatione* št. 9/1965). Potemtakem poznejše cerkvene tradicije ni več mogoče korigirati izhajajoč od biblije.

jih spoštovali kot enoumno, občo krščansko vero in izpoved pravo-verne in resnične Cerkve, namreč apostolski, nikejski in atanazijanski symbolon, se priznavamo k njim in s tem zavračamo vse zmotne nauke in pa nauke, ki so bili v oporeki z njimi vpeljani v Božjo Cerkev.

3. Kar pa zadeva ločitev v zadevah vere v naši dobi, imamo za enoumen konsenz in pojasnitev naše krščanske vere in izpovedi – posebno zoper papeštvo in njegovo napačno službo Božjo, službo malikom, praznoverje in zoper druge sekte – naš točasni symbolon: prvo, nespremenjeno Augsburško veroizpoved, ki je bila izročena cesarju Karlu V. v Augsburgu leta 1530 na velikem državnem shodu (državnem zboru), z njo tudi apologijo in artikule, ki so bili predstavljeni v Schmalkaldenu leta 1537 in so jih podpisali najuglednejši tedanji teologi.

In ker takšne stvari zadevajo tudi preprostega laika in njegovo zveličanje, se priznavamo tudi k Malemu in Velikemu katekizmu dr. Luthra, kot sta zapisana v Luthrovih knjigah, in pa k Bibliji za laike, v kateri je strnjeno vse, kar je v Sv. Pismu izčrpno obravnavano in kar mora kristjan nujno vedeti za svoje zveličanje.

Po tem napotilu naj bodo – kot je bilo zgoraj povedano – oblikovani vsi nauki, in kar jim oporeka in je zoper enoumno pojasnitev naše vere, bodi zavrženo in prekleto.

Izpovedi (symbola) niso – kot Sv. Pismo – sodniki v vprašanjih vere, temveč pričevanje in razlaganje vere

Na ta način ostane ohranjen razloček med Sv. Pismom Starega in Novega testamenta in vsemi drugimi spisi, in le Sv. Pismo ostane edini sodnik in edino pravilo in vodilo (iudex, norma et regula), po katerem kot edinem preskusnem kamnu (Lydius lapis²) je treba meriti in presojudati vse nauke, ali so dobri ali zli, pravilni ali napačni.

Druga symbola pa in uporabljani spisi niso sodnik kot Sv. Pismo, temveč zgolj pričevanje in pojasnilo vere, kako so v zadevni dobi takrat živeči v Cerkvi Božji v spornih artikulah razumeli in razlagali Sv. Pismo ter zavrgli in prekleli nauk, ki mu je oporekal.

- 2 Pomen te prispevke: Preskusni kamen ali zlatarsko oslico so uporabljali za ugotavljanje fine vsebnosti žlahtnih kovin v zlitinah.

Artikel 1

O IZVIRNEM GREHU

[A.] Stanje kontroverze. Glavno vprašanje tega razkola

Ali je izvirni greh pravzaprav in brez vsakega razločka pokvarjena narava, substanca in bistvo človeka ali pa vsaj [pokvarjen] najodličnejši in najboljši del njegovega bistva, namreč umna duša sama v svoji najvišji stopnji in najvišjih močeh?³

Ali pa je tudi po padcu neki razloček med substanco, naravo, bistvom, telesom, dušo človeka in pa izvirnim grehom na ta način, da je narava nekaj drugega kot izvirni greh, ki tiči v pokvarjeni naravi in kvari naravo?

[B.] Affirmativa⁴

Čisti nauk, vera in izpoved v skladu s poprej omenjenim vodilom
in sumarično pojasnitvijo

Človek tudi kot grešnik ostaja Božji stvor. Med človekovo naravo in pokvarjenostjo, ki v njej tiči, je treba razlikovati.

1. Mi verujemo, učimo in izpovedujemo, da je razloček med človekovo naravo, ne samo, kakor je bila v začetku od Boga ustvarjena čista in sveta brez greha, temveč tudi kakor jo imamo zdaj po padcu

- 3 Tako stališče o izvirnem grehu (peccatum originis) ima teolog M. Flacius Illyricus (Vlašič/Vlačič, †1575). V medluteranskih sporih okoli sredine 16. stoletja je Flacius trdil, da je s padcem v greh izvirni greh postal substanca (bistvo) človeške narave ali pa je vsaj inficiral odločilne gonilne moči v človeku; človek, češ, po padcu ni več po Božji podobi, postal je po hudičevi podobi. Človek tu neha biti dobra Božja stvaritev. Odrešenje je temu ustrezno za Flacija neko stvarjenje iz nič. Njegov nasprotnik v sporu je bil V. Strigel, za katerega greh ni substanca, temveč le akcicens človeške narave. Z akcicensco (accidens) je mišljena pri-tika, naključno (ad + cadere) kake stvari, torej tisto, kar ji ne pripada nujno, temveč le naključno, ne spada k njenemu bistvu, temveč lahko tudi odpade. Drugače je s substanco (substantia) ali bistvom kake stvari.

Po Flaciju je grešnik odmrli od dobrega in je mrtev. Po Striglu je samo bolan.

- 4 V paru affirmativa ter negativa označuje affirmativa teze, ki jih velja sprejeti, negativa pa teze, ki jih je treba zavreči

[v greh], torej naravo, ki tudi še po padcu je in ostaja Božja kreatura, in pa izvirnim grehom, in da je ta razloček tako velik kot razloček med Božjim in hudičevim delom.

2. Mi verujemo, učimo in izpovedujemo tudi, da se je tega razločevanja treba zelo skrbno držati, ker ta nauk, da naj bi med našo pokvarjeno človeško naravo in izvirnim grehom ne bilo nobenega razločka, nasprotuje glavnemu artikulu naše vere o stvarjenju, odrešenju, posvečenju in vstajenju našega mesa in ne more obstati.

Zakaj Bog ni ustvaril samo telesa in duše Adama in Eve pred padcem, temveč tudi naše telo in našo dušo po padcu, čeravno sta pokvarjena, – in tudi Bog ju še pripoznava kot svoje delo, kakor je pisano (Job 10:8a): »Tvoje roke so me oblikovale in naredile,« vse, kar sem okrog in okrog.

Tudi Sin Božji ima v enotnosti svoje osebe to človeško naravo,⁵ dasi brez greha, privzel torej ni kakega tujega, temveč naše meso in s tem je postal naš resnični brat. Pisano je (Hebr 2:14): »Ker so otroci deležni krvi in mesa, je prav tako tudi on privzel oboje«. In dalje (Hebr 2:16s): »Ne zavzema se za angele, temveč za seme Abrahamovo; zato se je moral v vsem izenačiti z brati«, izvzemši greh.

Tako je tudi Kristus [naravo] odrešil kot svoje delo, jo posvetil kot svoje delo, obudil [meso] od mrtvih in ga poveličal kot svoje delo. A izvirnega greha ni ustvaril, ga ni privzel, ga ni odrešil, ga ni posvetil, ga tudi ne bo obudil med izvoljenimi, niti ga poveličal ali zveličal, temveč v vstajenju bo ta docela zbrisan.

Iz tega zlahka spoznamo razloček med pokvarjeno naravo in pokvarjenostjo, ki tiči v naravi in po kateri je bila narava pokvarjena.

Totalna pokvarjenost človeške narave. Naravo in pokvarjenost je moči med seboj razločiti, ne pa ločiti. Edino Bog ju loči.

3. Mi pa nasprotno verujemo, učimo in izpovedujemo, da izvirni greh ni kaka rahla (lahka), temveč tako globoka pokvarjenost (profunda corruptio) človeške narave, da ni ostalo nič zdravega ali ne-

5 Po cerkveni tradiciji sta Jezusu Kristusu lastni »dve naravi«, božja in človeška, toda le »ena sama oseba«. Ta eni Kristus je hkrati »resnični Bog« in »resnični človek«. (Koncil v Kalcedonu/Halkedonu 451)

pokvarjenega na človekovem telesu in duši, njegovih notranjih in vnanih močeh, temveč kot Cerkev prepeva: »Z Adamovim padcem je povsem pokvarjena človeška narava in bistvo.«⁶ Ta škoda je neizrekljiva, spoznati je ni moči z umom, temveč le z Božjo besedo. In [verujemo, učimo in izpovedujemo] tudi, da narave in te pokvarjenosti narave nihče ne more ločiti, razen edinole Bog, kar se v celoti zgodi s smrtjo in vstajenjem, kjer bo naša narava, ki jo zdaj nosimo, vstala brez izvirnega greha in od njega ločena in odločena in bo večno živela, kot je pisano (Job 19:26s): »Obdan bom s to svojo kožo in bom v svojem mesu videl Boga, tega bom zrl in moje oči ga bodo gledale.«⁷

[C.] Negativa: Zavrženje napačnega nasprotnega nauka

Izvirni greh ni le vnani madež na človekovi naravi, njegovo naravo korumpira v sami notrini.

1. Zato zavračamo in preklinjamo, kar se uči, da je izvirni greh zgolj neki reatus [obtožno stanje] ali krivda iz tujega prestopka brez kakršnegakoli pokvarjenja naše narave.⁸

6 Pesem št. 243 Evangeličanske pesmarice: »Durch Adams Fall ist ganz verderbt menschlich Natur und Wesen.«

7 Luthrov prevod: »vnd werde darnach mit dieser meiner haut vmbgeben werden / vnd werde jnn meinem fleisch Gott sehen / Den selben werde ich mir sehen / vnd meine augen werden jn schawen«.

Ekumenska izdaja 1985: »Tedaj bo moja koža zopet okoli mene, in v svojem mesu bom gledal Boga. Da, jaz ga bom gledal, moje oči ga bodo videle ...« Slovenski standardni prevod (SSP): »Tedaj se bo moja koža otresla uljes, odet v svoje meso bom gledal Boga! To vidim sam, moje oči so uvidele ...«

Prevodi tega mesta so tudi sicer različni: francoska Jeruzalemska biblija pravi »iz svojega mesa bom gledal ...« (podobno slovenski Chraskov prevod), nemška »Brez svoje kože, te tako razcefrane ...«, moderna predelava Luthrovega prevoda pa pravi: »In naj bo moja koža še tako raztolčena in moje meso skopnelo, bom vendar videl Boga. Jaz sam ga bom videl, moje oči ga bodo gledale« ...

8 Naperjeno proti pelagijancem, ki so podobno kot Pelagius († okoli 400 po Kr.) zanikali izvirni greh v človeku in bagatelizirali greh. Človek se sam s svojo svobodno voljo more osvoboditi zlega, sam se more odrešiti. Kolikor pa ima to zavrženje pred očmi tudi katolicizem (tridentinski koncil), ga ne zadene (prim. opombo 9 pod b).

2. Enako [obsojamo] mnenje, da hude sle (*concupiscentiae*) niso greh, temveč zraven ustvarjene, bistvene lastnosti narave⁹, ali da prej omenjena hiba ali škoda ni dejansko greh, zaradi katerega je človek zunaj Kristusa otrok srda.¹⁰

3. Enako zavračamo tudi pelagijansko zmoto¹¹, ki trdi, da je človekova narava tudi po padcu ostala nepokvarjena in zlasti v duhovnih zadevah povsem dobra in čista, in *naturalibus*, se pravi, v svojih naravnih močeh.

4. Enako [zavračamo], da je izvirni greh le rahla, malenkostna, prilepljena nesnaga ali naškropljen madež od zunaj, pod katerim je narava obdržala svoje dobre moči tudi v duhovnih zadevah.¹²

[...]

6. Enako [zavračamo trditev]¹³, da v človeku njegova človeška narava in bistvo ni čisto povsem pokvarjeno, temveč da ima človek na sebi še nekaj dobrega, tudi v duhovnih stvareh, namreč sposobnost, spretnost, ročnost ali zmožnost v duhovnih stvareh nekaj začeti, delati ali sodelovati.

9 Naperjeno zoper katolicizem in koncilski dekret proti izvirnemu grehu (Tridentinum 1546 – D 1515).

a) Vendar luteranstvo tu narobe razume tridentinski koncil, ker ima ta – v nasprotju z luteranstvom – drug, ožji, na telesnost omejeni (poznosrednjeveški) pojem sle ali poželenja (*concupiscentia*) in zategadelj v njej vidi nekaj naravnega, kar ne more biti poistoveteno z grehom, pa kakor že lahko vodi v greh, če se volja s tem strinja. Nasprotno pa so reformatorji v poželenju ali konkupiscenci primarno videli akt volje in razuma, ki se usmerja proti Bogu, in zato nekaj najgloblje grešnega.

b) Tridentinski koncil noče bagatelizirati greha, kot predpostavlja gornje zavračanje št. 2; reformacijsko razumevanje totalne pokvarjenosti človeka pozna pod drugimi imeni kot konkupiscenca, denimo ko se v koncilskih tekstih »greh« označuje kot »smrt duše« (D 1512) in ljudje (po padcu) kot »sužnji greha« (D 1521) ali če je kot nasledek »ves Adam (človek)« bil z grehom »s telesom in dušo preobrnjen k slabšemu« (D 1511).

10 Najbrž zoper pelagijance.

11 Kolikor meri ta zavrnitev poleg pelagijancev tudi na tridentinski koncil, udari mimo.

12 Zoper Flacijeva nasprotnika Strigla.

13 Delno zoper Strigla in zoper poznega Melanchthona.

Izvirni greh ni človekova narava. V njegovi naravi le tiči.

7. Po drugi strani zavračamo tudi napačni nauk manihejcev¹⁴, ko se uči, da je izvirni greh Satan vlil v naravo kot nekaj bistvenega (essentiale) in samostojnega (substantiale) in ga z njo pomešal, tako kot pomešajo strup in vino.

8. Enako [obsojamo nauk], da ne greši naravni človek, temveč nekaj drugega in tujega v človeku, zaradi česar se ne obtožuje narava, temveč zgolj izvirni greh v naravi.¹⁵

9. Kot manihejsko zmoto zavračamo in obsojamo tudi, če se uči, da je izvirni greh v bistvu in brez vsakega razločka substanca (substantia), narava in sâmo bistvo pokvarjenega človeka¹⁶, tako, da si ni misliti razločka med naravo po padcu kot tako in pa izvirnim grehom, niti ne moreta biti v misli razločevana drug od drugega.

10. Izvirni greh pa Luther imenuje naravni greh, osebni greh, bistveni greh, ne zato, ker bi bila narava, oseba ali človekovo bistvo brez vsakega razločka izvirni greh, temveč da bi bil s temi besedami pokazan razloček med izvirnim grehom (peccatum originale), ki tiči v človeški naravi, in drugimi grehi – ki jih imenujejo storjeni grehi (Tatsünden, peccata actualia).

11. Zakaj izvirni greh ni greh, ki ga storiš, temveč tiči v naravi, substanci in v bistvu človeka. Takole: Tudi če bi v srcu pokvarjenega človeka ne vstala več nobena zla misel, ne bila izgovorjena nobena nepridna beseda, niti se zgodilo kako zlo dejanje: narava je vendarle pokvarjena po izvirnem grehu, ki nam je prirojen prek z grehom pokvarjenega semena (corrupti seminis) in je izvir vseh drugih, storjenih grehov, kot so zle misli, besede in dela, kakor je pisano (Mt 15:19): »Iz srca prihajajo hudobne misli« itn. Prav tako (1 Mz 8:21): »Mišljenje človekovega srca je hudobno od njegove mladosti.« [...]

14 Religija manihejstva (njen začetnik je Mani, †273 ali 276) je zastopala telesu in svetu sovražen dualizem. Svet in človek sta slaba, ker sta v njiu stopila v nenaravno zmes dva principa, ki sta ostro ločena: duh (= Bog) in materija, dobro in zlo, luč in tema. Odrešenje sestoji v ločitvi teh dveh principov in osvoboditvi duha od materije, ki je v svoji substanci zla. Flacij je tu postavljen v kontekst z manihejstvom.

15 Zoper manihejce.

16 Zoper Flacija; prim. opombo 3.

Artikel 2

O SVOBODNI VOLJI

[A.] Stanje kontroverze. Glavno vprašanje tega razkola

Vtem ko nahajamo človekovo voljo v štirih različnih stanjih, namreč 1) pred padcem, 2) po padcu, 3) po prerojenju, 4) po vstajenju mesa, je glavno vprašanje zgolj to po človekovi volji in zmožnosti v drugem stanju: katere moči [človek] ima v duhovnih stvareh sam od sebe – po padcu naših prvih staršev in pred svojim prerojenjem – in ali se more s pomočjo lastnih moči, preden je bil prerojen z Duhom Božjim, napotiti k Božji milosti in nanjo pripraviti in ali more sprejeti milost, ponujeno po Sv. Duhu v besedi in pa v sv. zakramentih ali ne?

[B.] Affirmativa: Čisti nauk Božje besede o tem artikulu

Ker je naravni človek duhovno mrtev, se ne more sam zbuditi k duhovnemu življenju, samo milost Božja ga lahko oživi po Sv. Duhu.

1. Iz tega je naš nauk, naša vera in naše izpovedovanje, da je človekov razum in um v duhovnih stvareh (in rebus spiritualibus) slep in ničesar ne razume po lastnih močeh¹⁷, kakor je pisano (1 Kor 2:14): »Naravni človek ne čuje ničesar od Božjega Duha; to mu je norost in tega ne more spoznati, zakaj to mora biti presojano duhovno.«¹⁸

17 Solida declaratio Formule soglasja pravi, da naravni (neodrešeni) človek »v zunanjih, posvetnih stvareh« (in rebus externis et civilibus) more »razumeti dobro ali zlo ali prostovoljno storiti ali opustiti« (v 2. artikulu št. 19), ima celo »nejasno iskrico spoznanja, da je neki Bog, kakor tudi ... o nauku Postave« (prav tam, št. 9). Ni »kamen ali štor« (lapis aut truncus), ima »razum in voljo« (prav tam, št. 59) in se lahko zapre pred Božjo milostjo, kakor že je ne more usvojiti.

18 Luther prevaja: »Der natürliche mensch aber vernimmt nichts vom Geist Gottes / Es ist jm eine torheit / vnd kan es nicht erkennen / denn es mus geistlich gerichtet sein.« Grški psychikos de anthropos je Luther prevedel z »der natürliche mensch« in dodal na robu razlago: »Naravni človek je, kakršen je zunaj milosti, tudi [če je] najboljše opremljen z vsem umom, vednostjo [kunst], čuti in zmožnostjo.« Naša predloga spreminja konec takole: »in ne more tega

2. Prav tako mi verujemo, učimo in izpovedujemo, da neprerojena človekova volja ni le odvrnjena od Boga, temveč je postala sovražnica Boga, da ima le željo in voljo do zlega in tega, kar je zoper Boga, kakor je pisano (1 Mz 8:21): »Mišljenje človekovega srca je hudobno od njegove mladosti.« In še (Rim 8:7): »Meseno mišljenje je sovraštvo do Boga, ker se ne podreja Postavi, saj tega tudi ne more.« Da, prav tako malo kot se mrtvo truplo lahko samo oživi za telesno, posvetno življenje, prav tako malo more človek, ki je duhovno mrtev zaradi greha, sam vstati k duhovnemu življenju, kakor je pisano (Ef 2:5): »Ko smo bili mrtvi v grehih, nas je On s Kristusom oživil.« Zato tudi sami od sebe, takorekoč iz nas samih »nismo zmožni, da bi kaj prav mislili, temveč da smo zmožni, je od Boga« (2 Kor 3:5).¹⁹

3. Spreobrnjenja pa Bog Sveti Duh ne naredi brez sredstev, temveč za to uporablja pridigo in poslušanje Božje besede, kot je pisano (Rim 1:16): Evangelij je »Božja moč«, da odreši. In še (Rim 10:17): Vera prihaja iz poslušanja Božje besede.²⁰ In Božja volja je, naj njegovo besedo poslušamo in ne, naj si pred njo mašimo ušesa.²¹ V tej besedi je Sv. Duh pričujoč in odpira srca, da tako kot Lidija v Apostolskih delih (16:14) prisluhnemo in smo tako spreobrnjeni zgolj po milosti in moči Svetega Duha, čigar edinega delo je človekovo spreobrnjenje. Zakaj brez njegove milosti ni vse nič naš da se »hoče« in da se »teče«²² », in »nič ni tisti, ki sadi, nič ni tisti, ki zaliva, ampak tisti, ki

zapopasti, ko se ga sprašuje o duhovnih stvareh.« Neue Jerusalemer Bibel piše: »Posvetno nastrojeni človek [irdisch gesinnt] pa se ne spušča v to, kar prihaja od Božjega Duha. Norost je to zanj, in ne more tega razumeti, ker je to moči presojski le s pomočjo duha.« Ekumenski prevod 1984: »Posvetni človek [pod črto: db. *čutni človek*] pa ne sprejema tega, kar prihaja iz božjega Duha. Zanj je to nespamet in tega ne more razumeti, ker se to presoja duhovno.« SSP: »Duševni človek ne sprejema tega, kar prihaja iz Božjega Duha. Zanj je to norost in tega ne more spoznati, ker se to presoja duhovno.«

19 SSP: »Nismo sami po sebi zmožni, da bi – kakor sami od sebe – o čem sodili. Ne, naša zmožnost je od Boga ...«

20 Luthrov prevod: »So kömpt der glaube aus der predigt / Das predigen aber durch das wort Gottes.« [Predloga Luthrovega prevoda ima rhematos theou.] SSP: »Potemtakem je vera iz oznanjevanja, oznanjevanje pa je po Kristusovi besedi.« [SSP sledi rokopisom z verzijo rhematos Christou.]

21 Namig na Ps 95:7-8.

22 (Rim 9:16): »... ni odvisno od tistega, ki hoče, niti od tistega, ki teče...«

daje rast, Bog« (1 Kor 3:7), kakor pravi Kristus (Jn 15:5): »Brez mene ne morete storiti ničesar.« S temi kratkimi besedami odreka svobodni volji njene moči in pripisuje vse Božji milosti, da bi se nihče ne ponašal pred Bogom (1 Kor 9:16).²³

[C.] Negativa: Napačni nasprotni nauk

Človek si ne more z lastnimi močmi pridobiti odrešenja, kakor že njegova volja sodeluje v odrešnem dogajanju in ni izključena.

Zatorej zavračamo in obsojamo vse naslednje zmote, ker oporekajo vodilu Božje besede:

1. [Obsojamo] sanjarjenje filozofov, imenovanih stoiki²⁴, kakor tudi manihejcev, ki so učili, da se vse, kar se zgodi, mora tako zgoditi in se drugače zgoditi ne more, in da človek stori vse iz prisile, tudi tisto, kar stori v vnanjskih stvareh (in rebus externis), in da je prisiljen v zla dela in dejanja, kot so nečistovanje, rop, umor, tatvina in drugo tako [početje].

2. Zavračamo tudi zmoto grobih pelagijancev²⁵, ki so učili, da se more človek z lastnimi močmi brez milosti Svetega Duha sam spreobrniti k Bogu, verovati evangeliju, od srca slušati Božjo Postavo in si tako zaslužiti odpuščanje grehov in večno življenje.

3. Zavračamo tudi zmoto polpelagijancev, ki uče, da more človek z lastnimi močmi narediti začetek svojega spreobrnjenja, ne more pa ga izvršiti brez milosti Svetega Duha.²⁶

23 Prim. še 1 Kor 1:29.

24 Stoična filozofija antike, a tudi krščanski stoicizem, sta zaznamovana s fatalistično vero v usodo, najsitudi ne zanikujeta človekove svobode. Usoda ali svetovni um ali svetovni zakon je neodvrtljiva vzročna sovisnost, v katero naj se človek prostovoljno uskladi. »Če privoliš, te usoda vodi, če ne, te prisiljuje« (Seneka). Temeljni kreposti sta temu ustrezno mir in neomajnost (atharaxia). ki se vdaja usodi, ter apathia (brezstrastnost).

25 Grobi pelagijanci za razliko od polpelagijancev ali semipelagijancev; gl. tudi naslednjo opombo.

26 Ta obsodba nauka meri na mnenje semipelagijancev 5. in 6. stoletja, ki so učili, da neodrešeni človek ni mrtev (kot pravi Avgustin), temveč je le bolan, njegova svobodna volja pa da je dovolj močna, da lahko deluje skupaj z milostjo. Odrešenje je tako skupni dosežek Boga in človeka, ni dar milosti

4. Prav tako [zavračamo], če se uči: Človek je sicer s svojo svobodno voljo pred prerojenjem prešibak, da bi napravil začetek in se sam z lastnimi močmi spreobrn timer k Bogu in od srca slušal Božjo Postavo; vendar če je Sveti Duh s pridigovanjem Besede naredil začetek in mu v njem ponudil svojo milost, potem lahko človekova volja z lastnimi močmi nekolikanj prispeva, pomaga in sodeluje, dasi malo in na škodljiv način, se sama napoti k milosti, se [nanjo] pripravi, jo poprime, sprejme in veruje evangeliju.²⁷

5. Pravtako [zavračamo mnenje], da more človek, potem ko je bil prerojen, Božjo Postavo povsem izpolnjevati in se je držati in da je to izpolnjevanje [Postave] naša pravičnost pred Bogom, s katero si zasluži mo večno življenje.²⁸

- (kot pravi Avguštin). Koncil v mestu Orange 529 je zavrnil semipelagijanstvo. Točka 3. obsodbe meri tudi na semipelagijanske tendence poznosrednjeveške rimskokatoliške teologije in na dekret o opravičenju tridentinskega koncila (1547). Koncil in uradni nauk rimskokatoliške Cerkve pa ta obsodba komaj kaj zadene. Tridentinski koncil poudarja tako kot koncil Orange (D 372, 396), da je greh »smrt duše« (D 1512) in da potemtakem opravi opravičenje in rešitev »predhodna milost« (praeveniens gratia D 1525), začetek naredi torej Bog, ne človek, in je [opravičenje] torej naposled povzročeno zgolj od Boga (D 1529).
- 27 Naperjeno proti sinergistom in sinergizmu. V znotrajluteranskem sinergističnem sporu (1556-60) sta J. Pfeffinger in V. Strigel zastopala sinergizem (= sodelovanje Boga in človeka v odrešnem dogajanju). Amsdorf, Flacius idr. so ta sinergizem pobijali. Pri sinergistih je mdr. najti nauk, da naravni človek v duhovnih rečeh ni povsem umrl, temveč je hudo ranjen in polmrtev. Pri njih nastopa tudi primerjava sodelovanja spreobrnjenega človeka z Bogom z dvema konjema, ki vlečeta voz (npr. V. Strigel).
- 28 Zoper teološke nazore v katolicizmu in zoper dekret o opravičenju tridentinskega koncila (D 1574s, 1582). A koncil kljub svojim vprašljivim izjavam, ki se glase drugače, poudarja, da je opravičenec vedno spet v nevarnosti, da bo padel nazaj v greh (D 1537, 1542s), kakor tudi, da zanj obstoje zasluženja »po Božji milosti in zasluženju Jezusa Kristusa, katerega živi ud on je« (D 1582), celo da so človekova »zasluženja« pravzaprav Božji »darovi« (D 1548). Tridentinski koncil izrecno ugotavlja s Pavlom: »Opravičeni smo brez zasluženja (gratis)« (D 1532). »Vzrok« človekovega »opravičenja« je po koncilu vedno le Bog ali Kristus, ne človek (D 1529): Po koncilu je »izvršujoči vzrok« (causa efficiens) opravičenja »usmiljeni Bog«, ne človek, »zasluženjski vzrok« (causa meritoria) opravičenja je Kristus, ki nam je na križu zaslužil odrešenje, ne človek, »sredstveni vzrok« (causa instrumentalis) opravičenja je zakrament krsta, torej dar Božji, »edini oblikujoči vzrok« (causa formalis) opravičenja je

6. Pravtako zavračamo in obsojamo tudi zmoto entuziastov, ki si izmišljujejo, da Bog brez sredstev (neposredno), brez poslušanja Božje besede, tudi brez uporabe svetih zakramentov razsvetljuje ljudi in jih dela pravične in zveličane.²⁹

[...]

9. Pravtako [zavračamo zmotna razumevanja Luthra]: Če je doktor Luther zapisal³⁰, da se človekova volja v njegovem spreobrnjenju obnaša pure passive [čisto trpno], se pravi, da ne počne prav čisto nič, potem je to razumeti respectu divinae gratiae in accendendis novih motibus [glede na Božjo milost, ki v nas prižiga nova gibanja], se pravi [tako], da Duh Božji prek slišane Besede ali prek rabe zakramenta zgrabi človekovo voljo in nareja novo rojstvo in spreobrnjenje. Ko je Sveti Duh enkrat to naredil in opravil in človekovo voljo spremenil in prenovil zgolj s svojo božansko močjo in delovanjem, potem je človekova nova volja sredstvo in orodje Boga Svetega Duha, tako da ne le sprejema milost, temveč tudi v temu sledečih delih Svetega Duha sodeluje.³¹

[Pomembno je,] da potemtakem pred človekovim spreobrnjenjem obstojita le dva izvršujoča vzroka (efficientes causae)³², namreč Sveti Duh in Božja beseda kot orodje Svetega Duha, s katero on nareja

»Božja pravičnost, ... s katero nas dela pravične« (pogl. 7 D 1529), ne morda človek. Vse, kar človek po koncilu zasluži s svojimi deli (pomnožitev milosti, večno življenje), je torej navsezadnje učinkovano od Boga in darilo njegove milosti. *Božja* pravičnost, ne njegova lastna pravičnost, dela človeka pravičnega. Zato je veliko vprašanje, ali gornja obsodba nauka (št. 5) dejansko zadene uradni nauk rimskokatoliške Cerkve.

29 Entuziasti so vsi tisti, ki menijo, da Sveti Duh deluje neposredno brez odrešnih sredstev besede in zakramenta, v reformacijskem času denimo prekrščevalci in spiritualisti (Seb. Frank, K. Schwenckfeld). Schwenckfeldijanci še danes obstoje v ZDA; so mistično-spiritualistična skupina. Kaspar Schwenckfeld (†1561) je za odločilno štel mistično vselitev Kristusa v vernika. Njegov nauk spominja na grški neoplatonizem, denimo v sovražnosti do materije; po Schwenckfeldu materija ne more posredovati duha, zato je zavrnil vero po črki, zunanje obrede in institucije.

30 WA XVIII p. 697.

31 Zoper flacijansko tolmačenje Luthra.

32 S tem je zavrnen Melancthonov nauk o treh vzrokih novega življenja: Sv. Duhu, Božji besedi in človeški volji (Loci praecipui theol. 1559 IV), ki so ga prevzeli filipisti, nasprotna stranka flacijancev.

spreobrnjenje in katero naj človek posluša, kateri pa naj ne daje vere po lastnih močeh, temveč zgolj po milosti in delovanju Boga Svetega Duha in jo [tako tudi] sprejema.

[...]

Artikel 4 **O DOBRIH DELIH**

[A.] Stanje kontroverze. Glavno vprašanje v sporu o dobrih delih

Zastran nauka o dobrih delih sta nastala v nekaterih Cerkvah dva razkola:

1. Najprej so se nekateri teologi ločili po naslednjih rečenicah: en del je namreč pisal: Dobra dela so nujna za zveličanje, ni se mogoče zveličati brez dobrih del. Pravitako: Nikoli se nihče ni zveličal brez dobrih del. Drugi del pa je pisal proti temu: Dobra dela so škodljiva za zveličanje.³³

2. Po tem je med nekaterimi teologi nastala ločitev med besedama »nujen« in »svoboden«, ker se je en del bojeval za to, da bi besede nujen ne uporabljali za novo poslušnost, ki ne izvira iz nujnosti in prisile, temveč iz prostovoljnega duha. Drugi del je vztrajal pri besedi nujen, ker ta pokorščina ni v naši samovolji, temveč ker so prerojeni ljudje dolžni biti tako pokorni.

Iz te disputacije o besedah je zopet nastal spor o stvari sami, tako da se je en del bojeval za to, da naj se Postava sploh ne opravlja med kristjani, temveč naj se ljudje edino s svetim evanglijem opominjajo k dobrim delom. Drugi [del] je temu oporekal.³⁴

33 Mišljen je majoristični spor med lutrovskimi teologi (1552–58). Melanchthonov G. Major je zastopal tezo o nujnosti dobrih del za zveličanje. Pozneje je to tezo pojasnjeval tako, da so dobra dela nujna le zato, da odrešenja ne izgubimo, temveč ga obdržimo (ad retinendam salutem), ne morda zato, da bi odrešenje dobili. Podobno se je izražal J. Menius. Energično sta ugovarjala Amsdorf in Flacius. Amsdorfa je v debati zaneslo do stavka: »Dobra dela so za zveličanje škodljiva«, dasi je pritaknil dodatek: »Če s tem hočeš zaslužiti milost«. Za gnesioluterane je bila na kocki zagotovost odrešenja, če naj bi bila za odrešenje nujna dobra dela.

34 Namig na (drugi) antinomistični spor, v katerem so N. v. Amsdorf, A. Poach in A. Otto spodbijali, da bi Postava veljala za opravičenje in novo življenje prerojenih, meritorna naj bi bila le za neprerojene.

[B.] Affirmativa: Čisti nauk krščanske Cerkve pri tem sporu

Dobra dela so nujna, dasi ne tudi nujna za zveličanje. S pojmom nujnost ni mišljena prisila, temveč dolžna pokorščina prerojenih, ki jo ti opravljajo iz svobodnega duha. Ta svobodni duh nima nič opraviti s samovoljo. Obremenjen je s šibkostjo, ki je Bog zavoljo Kristusa ne daje v račun.

Za temeljito razlago in odpravo tega razkola je naš nauk, naša vera in izpoved tale:

1. Da dobra dela zagotovo in brez dvoma slede veri kakor sadovi dobrega drevesa, če ta vera ni mrtva, temveč je živa vera.³⁵

2. Verujemo, učimo in izpovedujemo tudi, da naj bodo dobra dela na enak način povsem izključena tako v vprašanju po blaženosti kot v artikulu opravičenja pred Bogom – kakor to z jasnimi besedami izpričuje apostol, ko piše, kakor sledi (Rim 4): »Tako tudi David pripiše blaženost edino človeku, kateremu Bog prišteva pravičnost brez del, ko pravi: Blagor tistim, katerim se ne prišteva njihova nepravičnost.« In pravtako (Ef 2): »Z milostjo ste odrešeni; to je Božji dar; ne iz del, da se ne bi kdo hvalil.«³⁶

3. Verujemo, učimo in izpovedujemo tudi, da so vsi ljudje dolžni delati dobra dela, zlasti pa tisti, ki so bili po Svetem Duhu prerojeni in prenovljeni.

4. V tem smislu se besede »nujen«, »naj« in »morati« rabijo prav in na krščanski način tudi za prerojene in nikakor niso v oporeki z zgledom zdravih besedi in govorov.

35 Drevo in sad: Mt 7:17ss, Lk 6:43s; Mt 12:33. Živa vera in dela: Jak 2:17. K temu prim. Luthrov stavek: »Sama vera opravičuje, a ne ostaja sama« (fides sola iustificat, sed non est sola), ki je imel neko vlogo v majorističnem sporu. Solida declaratio Formule soglasja navaja v Artikulu 4 Luthrove stavke: »Je živa, marljiva, dejavna, mogočna reč to z vero, tako da je nemogoče, da ne bi brez prestanka delala dobro. Vera tudi ne sprašuje, ali je treba narediti dobra dela, temveč preden kdo vpraša, jih je že naredila in jih vedno počne. Kdor pa takih del ne počne, ta je brezveren človek ...« »Vera je živo, korajžno zaupanje v Božjo milost ...« In »nemogoče je dela ločiti od vere, tako nemogoče kakor se žarenje in svetloba ne da ločiti od ognja«.

36 Prvo mesto je skrajšano in spremenjeno po Rim 4:6ss oz. Ps 32:1-2; drugo mesto je skrajšano po Ef 2:8s.

5. Vendar kadar je govor o prerojenih, naj se z besedami »necitas«, »necessarium«, »nujnost« in »nujen« ne razume kaka prisila, temveč zgolj dolžna pokorščina, katere pravoverni, kolikor so prerojeni, ne opravljajo iz prisile ali naganjanja Postave, temveč iz prostovoljnega duha, ker »niso več pod Postavo, temveč pod milostjo« (Rim 6:14).

6. Zatem verujemo, učimo in izpovedujemo tudi: Kadar je rečeno: Prerojeni delajo dobra dela iz svobodnega duha, naj se to ne razume tako, kakor da bi bilo stvar samovolje prerojenega človeka, da dela ali opusti dobro, kadar hoče, in da če namerno vztraja v grehu, vseeno ohranja vero.

7. Vendar naj to ne bo razumljeno nič drugače od tega, kakor so Gospod Jezus Kristus in njegovi apostoli sami pojasnjevali o osvojenem duhu, da tega [tj. dobrih del] ne dela iz strahu pred kaznijo kot kak hlapec, temveč iz ljubezni do pravičnosti kot [Božji] otroci (Rim 8).

8. Čeravno ta prostovoljnost pri izvoljenih otrocih Božjih ni popolna, temveč je obremenjena z veliko šibkostjo, kakor toži sv. Pavel o samem sebi (Rim 7:14-25, Gal 5:17).

9. Saj Gospod te šibkosti svojim izvoljenim ne prišteva, zavoljo Gospoda Kristusa, kakor je pisano: »Zdaj ni nobene obsodbe za tiste, ki so v Kristusu Jezusu« (Rim 8:1).

10. Verujemo, učimo in izpovedujemo tudi, da ne ohranjajo dela v nas vere in zveličanja³⁷, temveč zgolj Duh Božji po veri, in o njegovi pričujočnosti in prebivanju v nas pričajo dobra dela.

[C.] Negativa: Napačni nasprotni nauk

Dobra dela niso niti nujna niti škodljiva za zveličanje, so pa nujna, da bi se Bogu zahvalili za zveličanje. Napačno ni le zaupanje v naša dobra dela, temveč tudi epikurejska zablada, da vera ne gre v izgubo z objestnim grešenjem.

1. Potemtakem zavračano in obsojamo tisto govorjenje, kadar se uči in piše, da so dobra dela nujna za zveličanje; pravtako, da nikdar

37 Proti Majorju.

nihče ni bil zveličan brez dobrih del; pravtako, da je nemogoče biti zveličan brez dobrih del.³⁸

2. Zavračano in obsojamo tudi neobvladovano govorjenje, kot spotikljivo in škodljivo krščanski vzgoji, če je rečeno: Dobra dela so škodljiva za zveličanje.³⁹

Zakaj posebno v tem zadnjem času ni manj nujno ljudi opominjati h krščanski vzgoji in dobrim delom in jih spominjati, kako potrebno je, da se vadijo v dobrih delih, da izkazujejo svojo vero in so hvaležni Bogu, kako zelo [nujno je], da del ne vmešavamo v artikul o opravičenju, ker morejo biti ljudje obsojeni tako zaradi epikurejske zablode o veri⁴⁰ kot tudi zaradi papežniškega in farizejskega zaupanja v lastna dela in zasluženja.⁴¹

3. Zavračano in obsojamo tudi, če se uči, da vera in naselitev Svetega Duha v nas ne gre v izgubo z namernim grehom, temveč da sveti in izvoljeni obdrže Sv. Duha, najsitudi zapadejo v prešuštvo in druge grehe in v njih vztrajajo.

38 Zoper filipista G. Majorja.

Posredno meri ta obsodba tudi na katolicizem in tridentinski koncil (Dekret o opravičenju Can. 32). Vendar poudarja koncil – navzlic svoji problematični tezi, da »opravičeni zasluži prek dobrih del večno življenje« – da gre za »dobra dela, ki jih ... dela po moči božanske milosti Jezusa Kristusa in zasluženja Jezusa Kristusa« (D 1582). »Samo Kristus je srednik in pot k odrešenju« (Unus Christus est Mediator ac via salutis) – kot ugotavlja 2. vatikanski koncil (konstitucija *De ecclesia* št. 14/1965; podobno št. 50 in 60).

39 Zoper Amsdorfa.

40 Zoper teološka mnenja v 16. stol., da človek ne izgubi Božje milosti niti če namerno greši in se upira Sv. Duhu.

41 Zoper teološka mnenja v poznosrednjeveškem in tedanjem katolicizmu in kajpada tudi zoper dekret o opravičenju tridentinskega koncila. Seveda govori koncil o zaslužnih delih, ki pa so navsezadnje »Božja darila« (D 1582). Koncil zastran dobrih del, katerim je obljubljen plačilo (Mt 10:42), izrecno poudarja: »Daleč od tega, da bi se kristjan zanesel nase ali v sebi iskal svojo slavo in ne v Gospodu (1 Kor 1:31), čigar dobrota do vseh ljudi je tolikšna, da pusti, da njegova darila ljudem postanejo njihova zasluženja« (pogl. 16 D 1548). Dejansko obstoji po koncilu le en sam »zasluženski vzrok« (causa meritoria) odrešenja: Jezus Kristus, ki nam je na križu »zaslužil opravičenje« (pogl. 7 D 1529). Edini »izvršujoči vzrok« (causa efficiens) opravičenja in s tem vsega odrešenja je po koncilu Bog, ki nas rešuje »brez našega zasluženja« (gratuito) (D 1529).

Artikel 11 O VEČNI BOŽJI PREVIDNOSTI IN IZBIRI

[A.]

O tem artikulu med teologi augsburške veroizpovedi ni bilo nobenega javnega razkola.⁴² Ker pa je to tolažil en artikel, če je pravilno obravnavan, in da se ne bi mogli v prihodnje o njem voditi srditi disputi, ga tudi razjasnujemo v tem spisu.

[B.] Affirmativa: Čisti nauk o tem artikulu

Razložek med Previdnostjo in predestinacijo [vnaprejšnjo določenostjo] in njun smisel.

1. Na začetku je treba natanko paziti na razložek med praescientia [vnaprejšnja vednost] in praedestinatio, se pravi, med Božjo Previdnostjo in Božjo večno izbiro.

2. Zakaj Božja Previdnost ni nič drugega kot to, da Bog ve vse reči, preden se zgode, kakor je pisano (Dan 2:28): »Bog v nebesih lahko razodene skrite reči; oznanil je kralju Nebukadnezarju, kaj se bo zgodilo v prihodnjih časih«. ⁴³

3. Ta Previdnost se tiče obenem brumnih in zlih, ni pa vzrok zla, niti greha, da delaš krivico – ki izvorno prihaja od hudiča in od zle,

42 Tega artikula torej ni pobudila kaka kontroverza *znotraj* lutrovstva, temveč spori med luterani in Calvinom oziroma kalvinisti. Tako je 1560 luteran T. Heßhusen ostro napadel Calvinov nauk o predestinaciji, češ, med drugim »vzpostavlja fatum« in Boga »dela za povzročitelja greha«, streže torej fatalistični veri v usodo, ki dela iz človeka Božjo marioneto in mu odreka svobodno odločitev. Zaradi te Heßhusenove polemike je nastal tudi v letih 1561-63 v Strassburgu spor med luteranom J. Marbachom in kalvinsko usmerjenim H. Zanchijem.

43 Po Luthrovem prevodu: »Gott von himel / der kan verborgen ding offenbaren / der hat dem Könige NebucadNezar angezeigt / was jnn künftigen zeiten geschehen sol.« Drugi prevodi imajo »v poslednjih dneh« kot SSP: »Vendar je Bog v nebesih, ki razlaga skrivnosti, in on bo naznanil kralju Nebukadnezarju, kaj se bo zgodilo v poslednjih dneh.« Prihodnjega časa »bo naznanil« drugi prevodi ne podpirajo.

sprevržene človekove volje –, niti njihovega pogubljenja, katerega so sami krivi. Temveč [Previdnost] le razvrsti [zlo], mu postavi cilj, kako dolgo naj traja, in pa, naj vse, tudi če je samo na sebi zlo, njegovim izvoljenim služi za odrešenje.

Ni nobene dvojne predestinacije, za odrešenje in pogubljenje, temveč le tista za odrešenje. Iskati je ni v skrivnem Božjem sklepu, temveč v Božji razodeti besedi in v Jezusu Kristusu.

4. A predestinacija ali večna Božja izbira zajema zgolj brumne, vséčne Božje otroke⁴⁴ in je vzrok njihovega zveličanja, ki ga tudi on naredi ter odredi to, kar k [zveličanju] spada: na tem je naše zveličanje tako trdno sezidano, da ga ne morejo »premagati vrata pekla« (Mt 16:18).

5. Te [predestinacije] ni iskati v skrivnem sklepu Božjem (arcanum Dei consilium).⁴⁵

6. Božja beseda pa nas pelje h Kristusu, ki je »knjiga življenja« (Fil 4:3 in Raz 3:5), v kateri so vpisani in izvoljeni vsi, ki hočejo biti večno blaženi, kakor je pisano (Ef 1:4): »Prek njega [Kristusa] nas je izvolil, preden je bil postavljen temelj sveta«.

7. Ta Kristus kliče k sebi vse grešnike in jim obljublja odpočitek (Mt 11:28). In resno hoče, naj vsi ljudje pridejo k njemu in si puste

44 Ni torej nikakršna *dvojna* večna predestinacija na odrešenje in pogubljenje kakor za Calvina (†1564). Calvin definira predestinacijo kot »večni Božji ukaz (aeternum Dei decretum), po katerem je On pri sebi sklenil, kaj naj iz vsakega človeka postane po Njegovi volji. Zakaj niso bili vsi ustvarjeni z enako namembnostjo, temveč enim se vnaprej odreja večno življenje, drugim večno pogubljenje« (Institutio christ. rel. III 21:5). Calvin se pri tem sklicuje na Rim 9:11-13.15 (n.n.m. III 22:4ss), a tam ni nikjer beseda o *večnem* zavrženju, pač pa seveda o zavrženju za nekaj časa (tudi Rim 9:17s). Novi testament pozna le večno izvoljenost (Ef 1:4s), pa nobenega za vedno in večno veljavnega sklepa o pogubljenju. Zato je »predestinacija« v našem besedilu isto kot »večna izbira«. – V Soglasju iz Leuena (1973) sta se evangeličansko-luteranska in reformirana Cerkev zedinili o tem vprašanju. (Zavrnitev dvojne predestinacije in pripoznanje »univerzalnega Božjega odrešitvenega hotenja« št. 24-25).

45 Tako meni Calvin, da »je Bog v svojem večnem in nespremenljivem sklepu *enkrat* ugotovil, katere hoče nekoč sprejeti v odrešenje in katere po drugi strani predati pogubljenju« (Institutio christ. rel. III 21:7).

pomagati, katerim se ponuja v besedi. In hoče, da se beseda sliši, ne pa, da si mašiš ušesa ali besedo zaničuješ. Za to obljublja moč in delovanje Svetega Duha, Božjo podporo pri vztrajanju in večno življenje.

Večne izbire po milosti ni mogoče utemeljevati po umu ali po Postavi, temelji zgolj v evangeliju o Kristusu, v katerem se Bog usmili vseh ljudi in vse kliče k pokori.

8. Zato naj te naše izbire za večno življenje ne presojam niti izhajajoč iz uma niti iz Božje Postave, to bi peljalo bodisi v divje, neurejeno, epikurejsko življenje, bodisi v obup in budilo škodljive misli v srcu ljudi, tako da bi si sami pri sebi mislili in se teh misli ne mogli ubraniti, dokler bi sledili svojemu umu: Če me je Bog izbral za zveličanje, ne morem biti pogubljen, pa naj počnem, kar hočem; in po drugi strani: Če nisem izbran za večno življenje, mi nič ne pomaga, kar storim dobrega, saj je vse zaman.

9. Pač pa je [predestinacijo in izbiro po milosti] učiti zgolj iz svetega Kristusovega evangelija, v katerem je jasno izpričano, da je »Bog vse uklenil pod nevero, da bi vsem izkazal usmiljenje« (Rim 11:32) in da noče, da bi šel kdo v izgubo, temveč da bi se vsakdo spreobrnil h pokori (Ezk 33:11; 1 Tim 2:4) in veroval v Gospoda Kristusa.

10. Kdor se tako briga za razodeto Božjo voljo in sledi redu, ki se ga je sv. Pavel držal v pismu Rimljanom, za tega je ta nauk [o predestinaciji] koristen in tolažilen. [Pavel] tu ljudi najprej napotuje na pokoro, spoznanje grehov, vero v Kristusa in v božjo pokornost, preden govori o skrivnosti Božje večne izbire [Rim 2–8].

Ni Bog vzrok, da so izvoljeni le malokateri, temveč človek, ki odklanja poklicanje.

11. Da pa so »mnogi poklicani in malo izvoljenih« [Mt 20:16], nima tega pomena, da bi Bog ne hotel zveličati vsakogar, temveč vzrok je, da oni Božje besede bodisi sploh ne slišijo, temveč jo objestno zaničujejo, si maše ušesa in zakrknjejo srce in tako Svetemu Duhu zastavijo redno pot, tako da v njih ne more izvršiti svojega dela, ali pa, če so [Božjo besedo] slišali, jo spet zanemarijo in je ne upoštevajo. Tega ni kriv Bog ali njegova izbira, temveč njihova hudobija.

V Kristusu naj iščemo našo večno izvoljenost, ne zunaj njega s spekulacijami. Njen smisel sestoji v tem, da nas nihče ne more iztrgati iz njegovih rok.

12. In kolikor je [večna izbira] razodeta v Božji besedi, naj se kristjan drži artikula o večni izbiri. Zakaj [Božjo besedo] nam drži pred očmi Kristus kot »knjigo življenja«, katero nam odpira in razodeva prek pridige svetega evangelija, kakor je pisano (Rim 8:30): »Tiste, katere je izbral, je tudi poklical.« V [Kristusu] naj iščemo večno izbiro Očeta, ki je v svojem Božjem svetu sklenil, da zunaj tistih, ki spoznavajo njegovega Sinu Kristusa in resnično vanj verujejo, ne bo zveličal nikogar. In odpovemo naj se drugim mislim, ki ne pritekajo iz Boga, temveč iz domislice zlega sovražnika, s katero se je ta polotil tega, da bi nam oslabil ali celo vzel sveto tolažbo, ki jo imamo v tem zdravilnem nauku: da vemo, kako smo bili iz same milosti brez vsega svojega zasluženja v Kristusu izbrani za večno življenje in da nas nihče ne more iztrgati iz Njegovih rok (Rim 8:30). Te milostne izbire ni le obljubil s golimi besedami, temveč potrdil s prisego in zapečatil s svetimi zakramenti, katerih se moremo spominjati, kadar smo najhujše napadeni, in s katerimi se [takrat] moremo tolažiti in s tem gasiti ognjene hudičeve puščice.

Naj našo poklicanost utrdimo s svojim življenjem.

13. Poleg tega naj se z največjo [vnemo] trudimo živeti po Božji volji in »utrdimo našo poklicanost« [2 Pet 1:10] – kot nas opominja sv. Peter – ter se posebno držimo razodete besede. Ne more nas razočarati in nas tudi ne bo.

Z naukom o večni izvoljenosti se daje čast edino Bogu, zakaj ta nauk izkazuje: Vse je milost.

14. S tem kratkim pojasnilom večne izbire Božje se Bogu daje vsa in cela čast, da nas [namreč] edino iz same usmiljenosti brez vsakega našega zasluženja zveličuje »po načrtu« (Ef 1:11) njegove volje. Zraven pa tudi nihče nima kakršnegakoli vzroka za malodušje ali za surovo, divje življenje.

[C.] Antiteza ali Negativa: Napačni nauk o tem artikulu

Skrivnosti predestinacije ne smemo preračunavati z umom. Noče biti drugega kot tolažba. Izraz daje temu, da Bog hoče, da bi bili rešeni vsi ljudje.

Zatorej verujemo in zatrjujemo: Tisti, ki nauk o milostni izbiri Božji za večno življenje razkladajo tako, da se potrti kristjani z njim ne morejo tolažiti, temveč se s tem povzroča malodušje ali obup ali pa so nespokorljivi podprti v svoji objestnosti, tega nauka ne učijo po Božji besedi in volji, temveč po umnosti in hujskanju samega satana. Zakaj vse, kar je pisano – kakor priča apostol – nam je napisano v pouk, da bi s potrpežljivostjo in tolažbo Pisma imeli upanje (Rim 15:4). Zato zavračamo naslednje zmote:

1. Kadar se uči, da Bog noče, da bi vsi ljudje delali pokoro in verovali v evangelij.⁴⁶

2. Prvotako, da kadar nas Bog kliče k sebi, ne misli resno, naj bi vsi ljudje prišli k njemu.

3. Prvotako, da Bog noče, da bi bil vsakdo zveličan, temveč da [kaki ljudje] niso odrejeni za pogubljenje po svojih grehih, temveč edino na podlagi Božjega sveta, namena in volje, tako da ne morejo postati zveličani.⁴⁷ To vse so pregrešni in strašni zmotni nauki, s katerimi je kristjanom vzeta vsa tolažba, ki jo imajo v svetem evangeliju in v rabi svetih zakramentov. Zato tega v Božji Cerkvi ne smemo trpeti.

[...]

46 Ezk 33:11. Zoper Calvina (Institutio christ. rel. III 21:5-7) in reformirane. 1973 so se luterani in reformirani v Leuenberškem soglasju o tem poenotili.

47 »Bog hoče, da bi se vsi ljudje zveličali« (1 Tim 2:4). Zoper Calvinov nauk o dvojni predestinaciji (Institutio christ. rel. III 21:5ss) in reformiranih (Confession de foy št. 12). Leuenberško soglasje (1973), dokument poenotenja med luterani in reformiranimi, zavrača dvojno predestinacijo in formulira to takole: »V evangeliju se obljublja, da Bog brezpogojno sprejema grešnega človeka. Kdor v to zaupa, sme biti zagotov odrešenja in slaviti Božjo izbiro. O izbiri se sme zato govoriti le glede na poklicanost k odrešenju v Kristusu.« »Vera ... izpričuje hkrati resnost človeške odločitve. Kristusovo pričevanje v Pismu nam onemogoča, da bi domnevali večni Božji sklep o definitivnem zavrženju določenih oseb ali kakega ljudstva.« (Št. 24 in 25.) Današnje reformirane Cerkve torej gornji očitki ne zadevajo več.

Artikel 12

O DRUGIH RAZKOLIH IN SEKTAH, KI SE NIKOLI NISO PRIPOZNAVALE K AUGSBURŠKI VEROIZPOVEDI⁴⁸

Naša pravičnost temelji na Kristusovem zasluženju, ne na naši svetosti, je opravičenje nepravičnika, ne pravičnika, in je darilo, neodvisno od človeških predhodnih dosežkov.

[...]

Zmotni artikuli prekrščevalcev⁴⁹

[...]

Nevzdržni artikuli [prekrščevalcev] v Cerkvi

[Obsojamo nauke prekrščevalcev]:

[...]

3. Da naša pravičnost pred Bogom ne sestoji zgolj in edino v Kristusovem zasluženju, temveč v obnovitvi in s tem v naši lastni brumnosti, v kateri se gibamo, in ki v velikem delu temelji na lastni, posebni, samoizbrani duhovnosti (svetosti) in v osnovi ni nič drugega kot neko novo meništvo (opravičenje po delih).

4. Da otroci, ki niso bili krščeni, pred Bogom niso grešniki, temveč pravični in nedolžni in so zveličani brez krsta – katerega z njihovega

48 Reformirani so imeli spremenjeno verzijo augsburške veroizpovedi (Confessio Augustana variata 1540).

49 Prekrščevalci (anabaptisti) so gibanje, ki je nastalo v reformacijski dobi, z naslednjimi specifičnimi nazori: odklanjanje krščevanja otrok in zahteva krsta odraslih; mistični nauk o »notranji luči« in poklicanosti k lastnemu razsvetljenju (ne Sv. pismo kot edini vir razodetja, tako kot pri reformatorjih), pretenzija biti občina dejanskih svetnikov, razumevanje občine kot države proste svobodne cerkve in distanca do države, celo sovražnost do države, morala po Postavi in princip nenasilja, ki se je v radikalnem, revolucionarnem krilu sprevrnil v nasilje (»Kristusovo kraljestvo« v Münstru 1534-35). Voditelji so bili mdr. Conr. Grebel, Balh. Hubmaier [o njegovi usmrtni poroča tudi Trubar], Joh. Denk, Hans Hut, Melchior Hoffmann, Jak. Hutter. Zmerno krilo se je po padcu Münstra (1553) bolj in bolj uveljavljalo; vodil ga je mdr. Menno Simons (odtod ime menoniti). Prekrščevalce, tudi njihovo nenasilno in zmerno krilo, so brutalno in okrutno preganjali. Menoniti so danes razširjeni predvsem v ZDA in Kanadi, pravtako mala skupina Hutterjevih bratov, ki se sami izpeljujejo od Hutterja.

gledišča ne potrebujejo –, ker še niso prišli do razuma. [Prekrščevalci] tako zametujejo ves nauk o izvirnem/dednem grehu in kar je z njim povezano.⁵⁰

5. Da naj se otroci ne krščujejo, dokler niso prišli do razuma in lahko sami izpovedujejo svojo vero.⁵¹

6. Da so otroci kristjanov, zato ker so rojeni od krščanskih in vernih staršev, sveti tudi brez krsta in pred njim. Tudi iz tega razloga [prekrščevalci] ne spoštujejo otroškega krsta in ga ne zahtevajo – v nasprotju z izrecno besedo Božje obljube, ki se nanaša edino na tiste, ki se drže njegove zaveze in je ne zaničujejo (1 Mz 17:2–12).

7. Da ni nobena prava krščanska občina tista, v kateri še najdeš grešnike.⁵²

[...]

Nevzdržni artikuli [prekrščevalcev] v državi

[Obsojamo nauke prekrščevalcev]:

1. Da gosposka v Novem testamentu ni Bogu všečen stan.
2. Da človek-kristjan ne more z dobro, zdravo vestjo opravljati oblastne funkcije ali upravljati.

3. Da kristjan ne more z zdravo vestjo v ustreznih zadevah uporabljati oblastne funkcije zoper hudobneže in tudi ne podložniki klicati silo, ki jo oblast ima in jo je sprejela od Boga, v svoje varstvo in zaščito.

[...]

50 Po reformatorskem nauku so tudi otročiči vpleteni v izvirni (dedni) greh, čeprav še niso mogli zagrešiti nobenih storjenih grehov. Z dednim – bolje: prvotnim ali izvirnim – grehom ni mišljena biološka dedna masa, temveč se tako opisuje dejstvo: Zlo je več kot moje lastno dejanje, je neizbežna usojenost, iz katere se ne morem osvoboditi z lastnimi močmi. Izvirni greh pomeni: obstoji usodna vpletenost v zlu s človeštvom, v katero sem bil rojen. Prekrščevalci so imeli poplitveno pojmovanje greha, ki so ga našli v poznosrednjeveški teologiji.

51 Reformatorski nauk pravi, da je krst *Božje* delo, vera pa sprejemanje *Božje* milosti. Otroci lahko sprejmejo milost.

52 Po reformatorskem nauku je Cerkev občestvo opravičenih grešnikov, ne pa občestvo perfektov.